

„Témám ismét a magányos nő”

Az Ózdi Kohászati Üzemek Tüzelőanyaggyárának csarnokaiban feszülő izmú munkások lapátolják vastalicskába az olajosan csillogó, nehéz, szürkés samotthalmokat. Az egyik csarnok második emeletén új munkásnőt tanítanak be. A samottcső megállíthatatlanul kígyózik az egyik gépből. Az új munkatárs — fiatal, tö-

rékeny nő, hosszú köpenyben — átvesz a gépkezelőtől egy tízkilós csúszós csődarabot, meginog alatta, majd bizonytalan léptekkel átcipeli a hét-nyolc méterre álló polchoz. Mire a helyére kerül az öntőminta, bizony megütődik az alja. A törékeny nő nyolcszor, tízszer teszi meg a nehéz utat, míg valaki megállást parancsol...

Mészáros Márta Ózdon forgatja új filmjét, a Kilencc hónapot.

Kihunynak az erős fényű reflektorok, munkavilágítást kapcsolnak be, az új munkásnő — Kovács Juli — fáradtan leül kicsit távolabb a hősegtől, a zajgórgő gépektől.

Kovács Juli leül és Monori Lili lesz újra.

— Ez a Kovács Juli levelező tagozaton az agrártudományi egyetemet végzi — mondja szerepéről Monori Lili. — Faluról jön a gyárba dolgozni, mert szüksége van a keresetre. Ötéves kislányt magányosan neveli. Új szerelme, Bognár János, gyári munkahelyének főnöke rokonszenves neki, de a férfi merőben más elveket vall, mint Juli. Szereti Julit, de nem ért egyet továbbtanulásával, s titkolja rokonai előtt Juli első gyermekét. Végül nem is vállalja múltjával együtt a lányanyát, aki pedig már az ő gyermekét hordja a szíve alatt.

Kende János kamerája ismét a présgépekre szegeződik. Fiatal férfi érkezik a géphez: Jan Nowiczki lengyel színművész, a krakkói Stari Teatr tagja, akit már több filmből ismerhet a magyar közönség.

— Bognár János üzemmérnököt, ennek a gyáregységnek a vezetőjét alakítom — mondja a későbbi forgatási szünetben. — Mészáros Márta többször látott Lengyelországban színpadon, megnézte néhány filmemet, így esett rám a választása. Szerinte olyan-nak kell lenni Bognár Jánosnak, amilyen én vagyok. A gyári környezet nem idegen számomra, sőt, egy évig bányában is dolgoztam. Bár Magyarországon harmadszor járok, partnereim közül csak Monori Lilit ismerem, Mészáros Márta filmjei közül is csak a legutóbbit, az Örök-befogadást láttam. Ennek a Bognárnak az alakja azonban izgalmas feladat számomra.

Mészáros Mártától tudjuk, hogy valami szent megszállottsággal kutatja és ábrázolja napjaink nőalakjainak sorsát, életét a társadalomban, a munkában, a társ oldalán, s különös érdeklődéssel fordul a magányos nő sorsa felé. Vajon Kovács Juli sorsa és az Örök-befogadás Csendes-néjének élete között van-e valami összefüggés?

— Gondolatilag elválaszthatatlan a két film — mondja Mészáros Márta. — Új filmem témája is a

Egy munkatárs a Tüzelőanyaggyárban (Jancsó Sarolta) (Szóvári Gyula felv.)

EÖRSI ISTVÁN:

Sándor György embert keres

Mihelyt elkészült valamelyik műsora, Sándor György — legalábbis így képzelem a dolgot — kerít magának egy zsákot, átöltözik guberáló embernek, még álarcot is ölt, amely persze megtévesztésig hasonlít igazi arcára, és így, a felismerhetetlenségig felismerhetően sorra járja barátait és ismerőseit, hogy összegyűjtse új műsorának anyagát. Az egyiknek filozófiai papírkosarában turkál, a másiknak szellemi hamutartójából vicc-csikkel emel ki, különféle személtádkban anekdotafoslányokat talál, és még a környék kukáit is átvizsgálja, ki-selejtezett könyveket keres. Amikor már négy zsákot összegyűjtött, akkor fog egy ötödiket, és beleválogatja új estjének anyagát. Persze, nem a négy zsák tartalmából válogat. Ide azt rakja, ami gyűjtögetés közben eszébe jutott. És ami akkor jut eszébe, amikor — orrát befogva — a leletkupaot nézegeti. Ettől aztán az ötödik zsák tartalma törülmet-szetten sándorgyörgyös lesz, a kezdő ötlettel a befejező fintorig.

Negyedik önálló estje, az Egy végtére két vágta, amellyel a Huszonötödik Színházból indul meg országjáró útjára, igazi humorista remeklés. A legtöbb hivatásos humoristától eltérően Sándor nem jópofaságokból építkezik, nem az ajánlott humorforrásokból merít hitelesített stampedlivel vagy krigrivel, nem a foci- és poci- és KOZERT-kínálta visz-

szásságokból csíhol nevetést, hanem egy figurát állít elénk, egy magatartást kínál, mely jelentékenyebb és emlékeztetesebb, mint a szövegrészek külön-külön és együtt. Keserű és lírai magatartás ez, melyben egyenlő arányban vegyül a sebzettség és a csakazértis. Olyan embert látunk, akit mindenekelőtt a történelem és az emberiség érdekel, és mulatságos rosszkedvét a legkifogyhatatlanabb táplálékkal: a világ képtelenségeivel eteti.

Sándor György, a humorista nem örül nekik. Ahelyett, hogy hálás lenne ezeknek a képtelenségeknek, amiért gondoskodnak művészi és köznap boldogulásáról, szakadatlanul rájukvic sorog. Vic sor vigyorba csomagolva és viszont. A nyolcvankilenc éves hölgynek azt tanácsolja, hogy „töpördjék”, „örüljön, hogy visszerek a lábai, hogy szelűtött, és hogy kis nyugdíja mellett kleptomániás”, és ezzel biztatja: „... ahogy szervezete romlik, úgy javul a világ”. A mulatságos ötletekből üdvösen hiányzik a harmónia, nem gurulunk a nevetéstől, hanem szag-gatottan viharászunk. Máskor — különös-képpen a parádiáknál — felhőtlenebb az örömünk: együtt élvezzük a művésszel a felismerés, és kiváltképpen a kimon-dás örömét. Az ésszerűtlenségek szellemi trónfosztása csak a nyilvánosság előtt következhet be.

A nyilvánosságot Sándor György egyszerre két oldalról veszi ostromzár alá. Szövegei testreszabottak, vagy tán teste szövegreszabott, előadóművészi és írói teljesítménye egymást feltételezi. A gesztusok, a szünetek gondosan bele vannak kombinálva a szövegbe és a szöveg (szöveghiány) is a gesztusokba, a kettő együttese irányul koncentráltan a publikumra. A művész minden pillanatban újból és újból meg akarja hódítani a teljes nézőteret – az embernek az az érzése, hogy nem is csak a 25. Színház szűk és meghitt-kárpitozású térségét. Sándor groteszk és magát megmutatni akaró lénye átszivárog a falakon, ziven képzelném el egy cirkuszi porond közepére, hogy onnan indítsa megnyerő támadásait tágabb hatókörbe és persze egyszerre minden irányba. Így azonban némi ellentét támad a figura intellektuálisan is plebejus jellege és a környezet választékossága között – Sándor ezt az ellentétet át tudja hidalni, mert kiválóan ismeri közönségét, várható reakcióit, sőt, ezek esetleges elmaradásának feltételezhető okait is. Meg-megújuló rohamai tehát szinte személyreszabottak, és csak ritkán tévesztenek célt, olyankor, amikor nem bír elég terhet nagy poénjaira és ezeket kisebbekkel támogatja

meg, amelyek egymástól veszik el a levegőt; ráadásul e kisebb poénok olykor nem is sándorgyörgyösek, hanem annak a személytelen pesti humornak a hajtásai, amelyet jó, közepes és rossz kivitelben másutt is élvezhetünk.

E hibák – a túlzott és nem mindig eléggé megrostált bőség zavarai – azonban kivételesek; a műsort megejtő és impozáns személyesség jellemzi. Egy Sándor György nevezetű ember a közönséghez fordul. Tudja ugyanis, amit a legtöbben, anyagunkkal birkózva, elfelejtünk: hogy a közönség is emberekből áll. Van egy telefonálás jelenete, amelyben szemészetten, fülészeten, hullaboncoldán, szülészeten, mindenütt embert keres magának, személyére, szabottat. A magasrendű viccek sorozatán átsüt a magány – és láthatjuk is, amint egyedül áll előttünk, a távolság mintha megnőtt volna, de ő tovább ágál, bohóckodik, és bukfencezve megindul felénk. Ezt a magányt mindenki ismerheti, aki közösséget és közönséget keres magának. Van, aki büszkén vagy öntetszeglően elfogadja – Sándor György azonban nyíltan kivágódik belőle, és ezzel megteremti kényszerű keserűségekben táplálkozó humorának nosztalgikus, gyermeki ellenpólusát.

